

บทที่ 12

หลักสูตรบูรณาการ

จุดประสงค์

เนื้อหาในบทที่ 12 จะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมายของหลักสูตรบูรณาการได้
2. บอกเหตุผลในการจัดหลักสูตรบูรณาการได้
3. ยกตัวอย่างหลักสูตรบูรณาการรูปแบบต่างๆ ได้

1. ความหมายของหลักสูตรบูรณาการ

การบูรณาการเป็นการนำส่วนที่สัมพันธ์กันมารวมกัน หรือผสมส่วนที่สัมพันธ์กันเป็นเนื้อเดียวกัน และสามารถผสมผสานสัมพันธ์ได้หลายรูปแบบ เช่นเดียวกับการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาที่สามารถทำได้หลายรูปแบบ และสามารถจัดได้ทุกระดับการศึกษา แม้แต่ในระดับอุดมศึกษาก็จัดได้ เพียงแต่ลักษณะการบูรณาการอาจแตกต่างกันไปในแต่ละระดับ นอกจากนี้การบูรณาการจะบรรลุเป้าหมายได้ดีต้องเริ่มตั้งแต่ขณะที่พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ไม่ควรรอไว้ให้ผู้สอนเริ่มทำเองในระดับการจัดการเรียนรู้

เมื่อการบูรณาการควรเริ่มอย่างชัดเจนตั้งแต่ในหลักสูตรสถานศึกษาจึงจะบรรลุเป้าหมายได้ดีนั้น หลักสูตรสถานศึกษาจึงต้องเป็นหลักสูตรบูรณาการ ซึ่งหลักสูตรบูรณาการ หมายถึงหลักสูตรที่มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายลักษณะดังต่อไปนี้

1. จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้สาระต่างๆ อย่างสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม
2. พัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียนให้สามารถใช้ได้จากการเรียนที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์หลายๆ สาขาวิชา
3. จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม (holistic way) ระหว่างวิชาต่างๆ อย่างมีความหมายตามสภาพความเป็นจริงในชีวิต หรือสภาพปัญหาสังคมที่ซับซ้อน
4. สัมพันธ์จุดประสงค์ต่างๆ กิจกรรม และการประเมินผลตลอดหลักสูตร
5. ให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนทั้งความรู้ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และความสามารถในการสร้างสรรค์ตัวแบบ (models) ระบบ (systems) และ โครงสร้าง (structures) ใหม่ ๆ

6. กำหนดแก่นของเรื่อง (theme) ประเด็น (issue) ปัญหา (problem) หัวข้อ (topic) หรือ ประสบการณ์ (experience) ที่เป็นแก่น ให้ผู้เรียนนำวิชาต่างๆ และสภาพความเป็นจริงในชีวิตเข้ามา เชื่อมโยงเพื่อเรียนรู้เรื่อง ประเด็น ปัญหา หัวข้อ หรือประสบการณ์นั้นๆ

7. จัดกระบวนการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนที่จำเป็นสำหรับชีวิตในยุคปัจจุบัน

8. เน้นแหล่งความรู้ที่กว้างกว่าหนังสือเรียน ไม่ยึดติดกับมาตรฐานที่กำหนดตายตัว หรือไม่กำหนดคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นพื้นฐาน แต่จะเน้นมาตรฐานที่อิงกับความเป็นจริงและทักษะชีวิต เช่นการสื่อสาร การคิดและแสดงเหตุผล การทำงานร่วมกันกับผู้อื่น การมีวินัยในตัวเอง ความรับผิดชอบด้านส่วนตัวและสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นต้น และประเมินผลการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกัน ไม่เน้นการใช้แบบทดสอบเพื่อประเมินความรู้เนื้อหาวิชานั้น

2. เหตุผลที่สนับสนุนการจัดหลักสูตรบูรณาการ

หากผู้ที่รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรยอมรับเหตุผลที่ต้องมีการบูรณาการในหลักสูตร ก็จะทำให้พัฒนาหลักสูตรบูรณาการขึ้นได้

เหตุผลที่สำคัญประการแรกก็คือ ประสบการณ์และปัญหาต่างๆ ในชีวิตของคนเรามีความเกี่ยวข้อง กันหมด เราต้องใช้ทักษะหลายๆ อย่างประกอบกันในการเรียนรู้จากประสบการณ์และแก้ปัญหาในชีวิต

ประการที่สอง ความรู้ที่จะนำไปใช้ปฏิบัติจริงจะเน้นเฉพาะเนื้อหา ความคิดรวบยอด (concept) และ หลักการไม่ได้ ต้องเน้นสภาพจริง ปัญหา ทักษะ และ โครงการงาน จึงจะปฏิบัติได้จริง

ประการที่สาม สมอของคนที่พร้อมที่จะค้นหาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติ ความเชื่อ แล้วจัดกรอบข้อมูลในสมอง รวมถึงถ่ายโอนความเข้าใจจากความคิดรวบยอดหนึ่ง ไปสู่อีก ความคิดรวบยอดหนึ่ง

ประการที่สี่ การฝึกแก้ปัญหา และทำงานร่วมกันและจะนำไปสู่การรู้จักประยุกต์ความรู้และ ประสบการณ์ รวมถึงมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันในขณะฝึกปฏิบัติ

ประการที่ห้า การบูรณาการในหลักสูตรทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้ วางแผนร่วมกับครูและเพื่อน ทำให้ได้ความคิดรวบยอดที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ประการที่หก การทำงานในทุกหน่วยงานต้องทำงานร่วมกันเป็นคณะซึ่งประกอบด้วยบุคคลจาก หลายสาขาวิชา ร่วมกันทำ ร่วมกันตรวจสอบ และร่วมกันแก้ปัญหา

กิจกรรมที่ 1

- หลักสูตรบูรณาการคืออะไร
- ลักษณะของหลักสูตรบูรณาการเป็นอย่างไร
- หลักสูตรบูรณาการก่อให้เกิดประโยชน์อะไรบ้างแก่ผู้เรียน

3. รูปแบบหลักสูตรบูรณาการ

เนื่องจากการบูรณาการในหลักสูตรทำได้ในทุกระดับการศึกษา เพียงแต่การบูรณาการในแต่ละระดับจะมีความแตกต่างกันไป ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้ที่จะพัฒนาหลักสูตรบูรณาการจึงอาจพิจารณาเลือกรูปแบบให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับได้จากรูปแบบต่อไปนี้

แบบที่ 1 หลักสูตรที่บูรณาการสาระทั้งความรู้ ประสบการณ์ เจตคติ และทักษะในลักษณะที่ย้ำสาระแต่ละเรื่องในทุกระดับชั้น ให้ผู้เรียนรู้รอบ (master) ความคิดรวบยอดของเรื่องนั้นตั้งแต่ระดับชั้นแรกและเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ความคิดรวบยอดที่สูงขึ้นและลึกซึ้งขึ้นในระดับชั้นต่อไป แต่ละปีการศึกษาเรียกว่าเป็นหลักสูตรเกลียว (spiral curriculum) เช่นช่วงชั้นที่ 1 จัดเรื่องการทักทายและการกล่าวลาเป็นภาษาอังกฤษไว้ ในระดับชั้นแรกผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะการใช้สำนวนเบื้องต้น เช่น Hi, Hello, good morning, good afternoon, good evening, good night, goodbye ในระดับชั้นต่อไปเพิ่มสำนวนการทักทายและการกล่าวลา รวมถึงฝึกทักษะการสนทนาในสถานการณ์ที่กว้างขึ้นเป็นลำดับ หรือเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในระดับชั้นแรกให้รู้จักทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนมากที่สุด อาจจะเป็นเรื่องน้ำ และฝึกประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้น้ำที่เหมาะสม ในระดับชั้นต่อไปให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ตามลำดับและฝึกประสบการณ์ที่กว้างขึ้นและลึกซึ้งขึ้น

แบบที่ 2 หลักสูตรที่บูรณาการภายในกลุ่มวิชาเดียวกัน โดยจัดเป็นกลุ่มวิชาหรือสาขาวิชาตามที่คุ้นเคยกันอยู่ เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ สังคมศึกษา สุขศึกษา และพลศึกษา ศิลปศึกษา เป็นต้น ซึ่งจัดได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเรื่อง ระหว่างความคิดรวบยอด ระหว่างทักษะ หรือระหว่างงานที่ให้ผู้เรียนทำ ภายในกลุ่มวิชาหรือสาขาวิชา เช่น กลุ่มวิทยาศาสตร์ เรื่องวิวัฒนาการทางธรรมชาติ อาจจะสัมพันธ์วิวัฒนาการเกี่ยวกับ คิน หิน (ธรณีวิทยา) และดวงดาว (ดาราศาสตร์) หรือเรื่องราวการทดลองและการค้นพบ อาจจะเชื่อมโยงการทดลองและการค้นพบด้านฟิสิกส์กับเคมี

กลุ่มคณิตศาสตร์ อาจจะสัมพันธ์ความคิดรวบยอดของร้อยละ เศษส่วน การทำแผนภูมิแท่งและ การเสนอดาราง

กลุ่มสุขศึกษา พลศึกษา อาจจะสัมพันธ์ทักษะการเล่นกีฬากับการออกกำลังกายและเจตคติที่ดีต่อ การปฏิบัติตนเพื่อรักษาสุขภาพ

กลุ่มภาษาต่างประเทศ อาจจะสัมพันธ์ทักษะการฟัง และการพูดกับความคิดรวบยอดด้าน วัฒนธรรมที่สะท้อนจากสำนวนภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร เป็นต้น

2.2 จัดให้สัมพันธ์ทักษะที่หลากหลายภายในกลุ่มวิชาหรือสาขาวิชา ได้แก่ ทักษะทางสังคม (การ รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น การแสดงความคิดเห็นของตนเอง การหาข้อตกลงร่วมกัน การทำงานร่วมกัน การ สร้างมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น) ทักษะการคิด (การคาดคะเน การทำนาย การตีความ การจับพิก การ เปรียบเทียบ การจัดลำดับ การประเมินค่า เป็นต้น) และทักษะเฉพาะของกลุ่มวิชาหรือสาขานั้น เช่น การอ่านเพื่อความเข้าใจเรื่องภาษาไทย อาจจะสัมพันธ์การสรุปเนื้อเรื่อง การจับใจความหลักของเรื่อง การ หาใจความสนับสนุนใจความหลัก (ทักษะเฉพาะของการอ่านจับใจความ) กับการแสดงความคิดเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยต่อเหตุการณ์ในเรื่องที่อ่าน (ทักษะทางสังคม) และการประเมินพฤติกรรมของบุคคลใน เรื่องที่อ่าน หรือการคาดคะเนเหตุการณ์ต่อเนื่องจากที่อ่าน (ทักษะการคิด)

แบบที่ 3 หลักสูตรที่บูรณาการทักษะ เรื่อง ความคิดรวบยอด และหัวข้อ ข้ามสาขาวิชาหรือกลุ่ม วิชา เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม เชื่อมโยงความคิดได้อย่างสัมพันธ์กัน ซึ่งจัดได้ 5 ลักษณะ คือ

3.1 จัดแยกวิชาในหลักสูตร แต่แต่ละวิชาจัดลำดับหัวข้อ หรือหน่วยที่สัมพันธ์กันให้อยู่ในช่วงเวลา ของการจัดการเรียนรู้ช่วงเดียวกัน เช่นในสัปดาห์เดียวกัน ตัวอย่างเช่น

สังคมศึกษา เรื่อง ประชากรกับสิ่งแวดล้อม

วิทยาศาสตร์ เรื่อง ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวิทยา

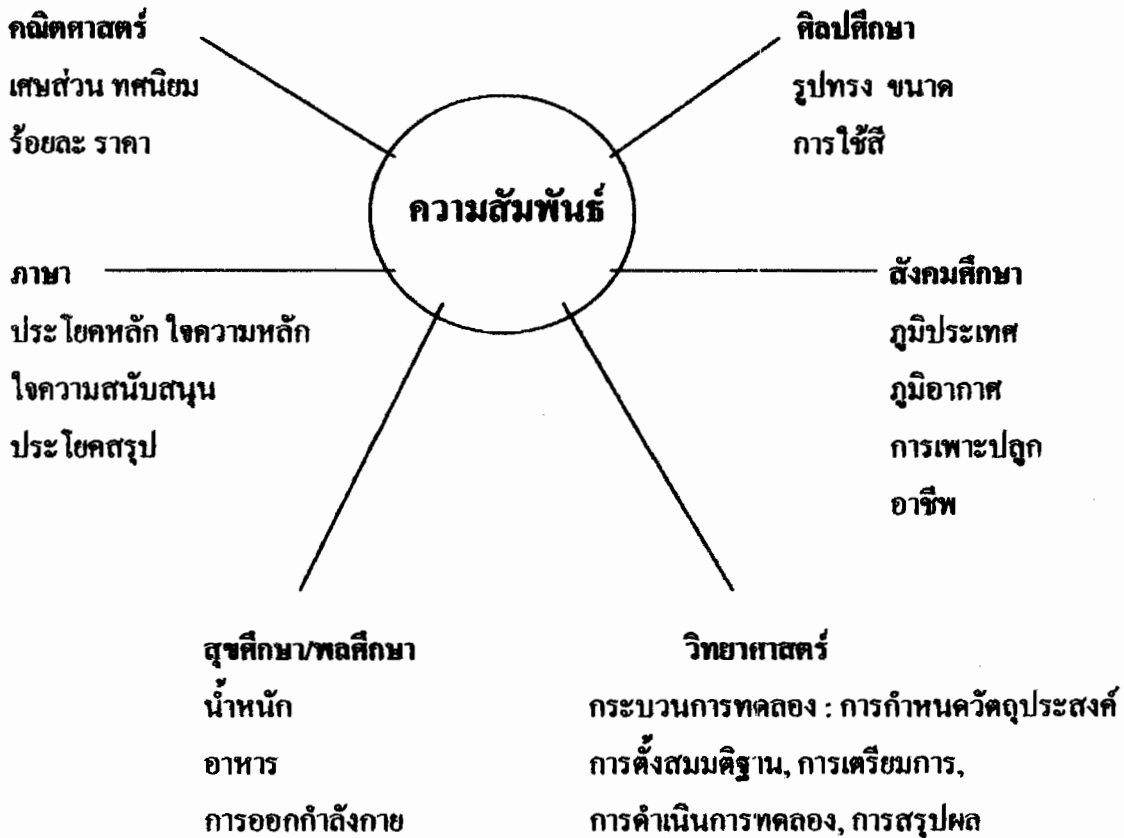
คณิตศาสตร์ เรื่อง การรวบรวมข้อมูลทางสถิติ (จำนวนประชากร ความสูญเสียด้าน สิ่งแวดล้อม)

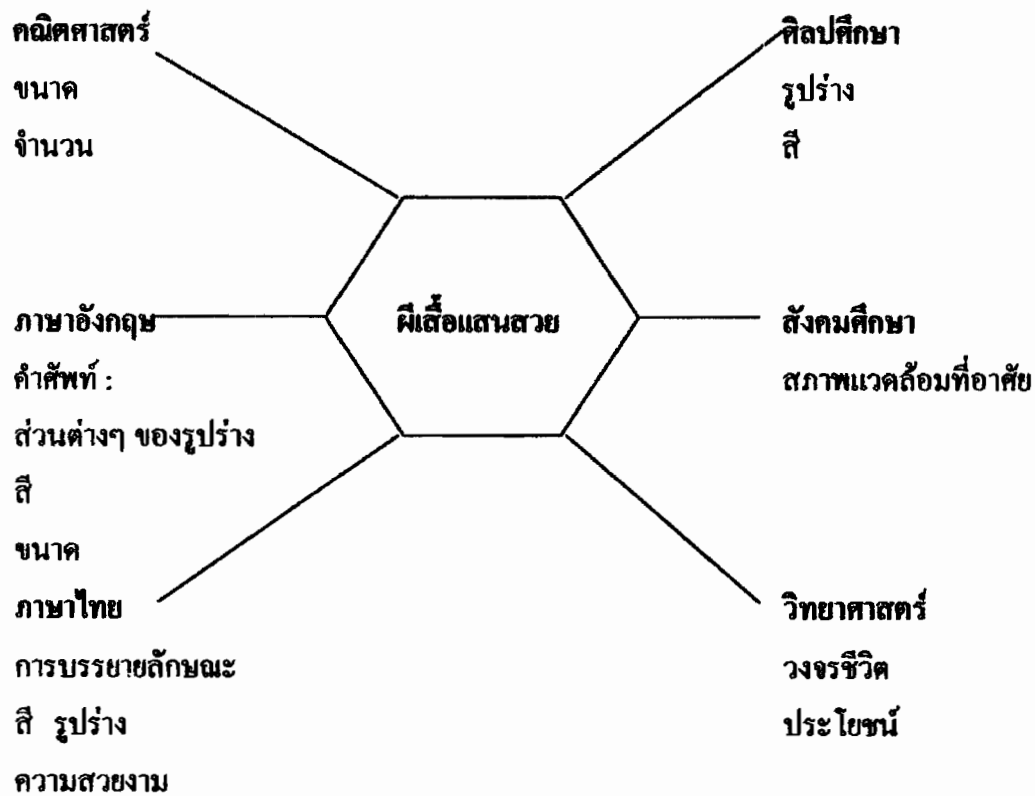
3.2 จัดบูรณาการระหว่าง 2 สาขาวิชา นำความคิดรวบยอด เนื้อหา ทักษะ ประสพการณ์ และ เจตคติที่มีความคาบเกี่ยวกันอยู่มารวมไว้ด้วยกัน จัดผู้สอนร่วมกัน ตั้งแต่ขั้นวางแผนจนถึงการจัดการเรียนรู้ เช่น

ประวัติศาสตร์และภาษาอังกฤษ เรื่องสาเหตุและผลของสงครามโลกครั้งที่สอง (จากบันทึกประวัติศาสตร์ และวรรณกรรม ภาษาอังกฤษ)

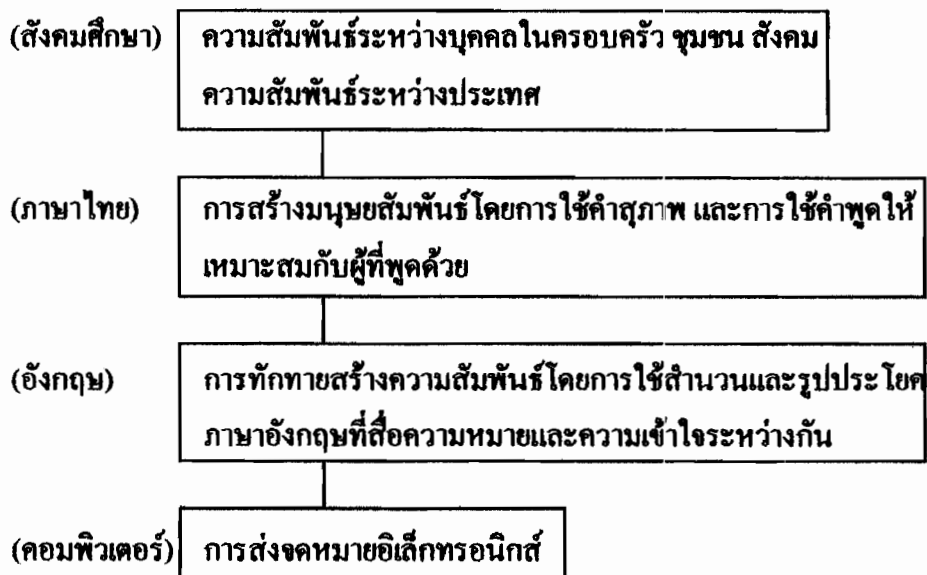
วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เรื่องการตั้งสมมติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูล
 การวิเคราะห์ข้อมูล การเสนอแผนภูมิและกราฟ

3.3 จัดเป็นเรื่องที่เป็นความคิดรวบยอด หัวข้อ หรือปัญหา และขยายแตกแขนงออกไปในสาขาวิชาต่างๆ เป็นใยแมงมุม (web) ขยายความคิด และหัวข้อออกไปตามความเหมาะสมและครอบคลุมสิ่งที่ผู้เรียนระดับนั้นควรจะได้เรียนรู้ เช่น

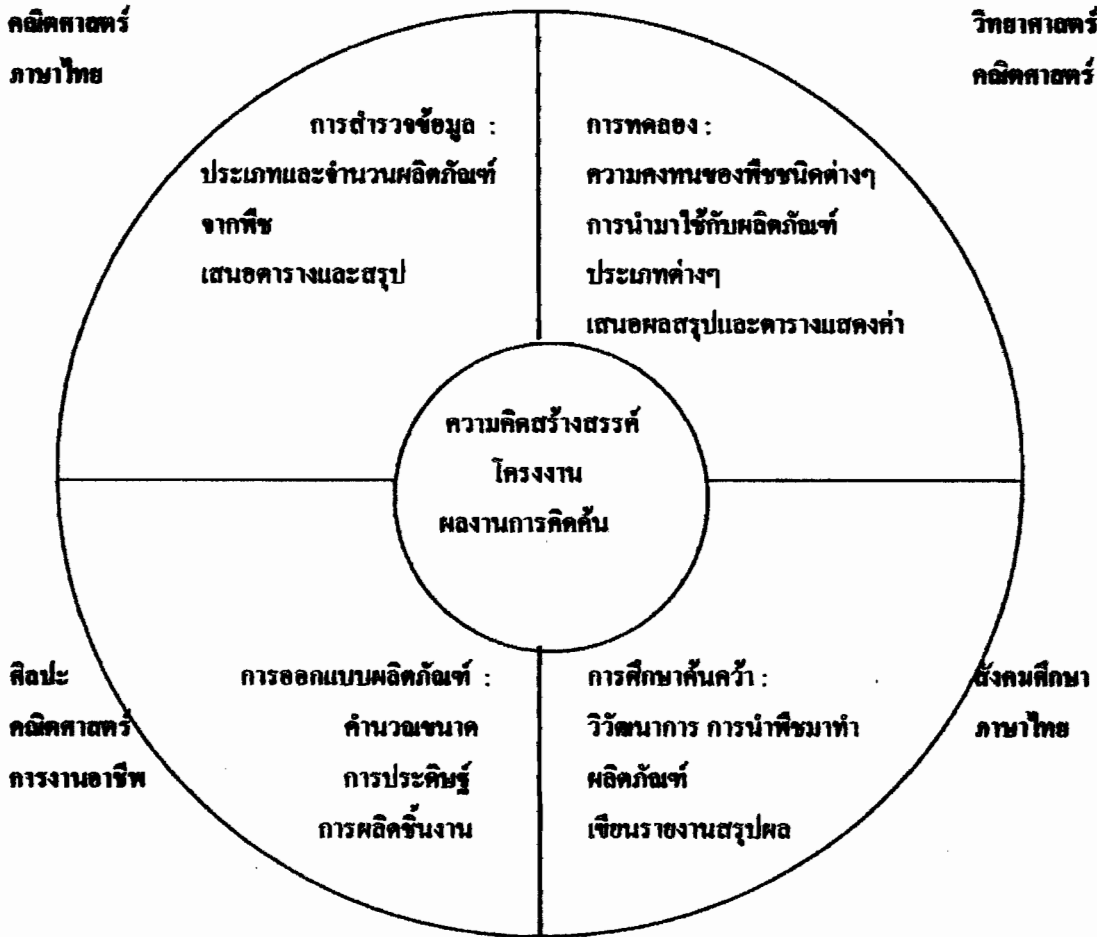

3.4 สัมพันธ์ทักษะการคิด (คิดวิเคราะห์วิจารณ์ และคิดสร้างสรรค์) ทักษะทางสังคม ทักษะการจัดระบบ ทักษะการศึกษาค้นคว้า และทหุปัญญา ระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น การบูรณาการทักษะทางสังคม ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ระหว่างหลายสาขาวิชา

3.5 บูรณาการระหว่างหลายสาขาวิชาที่มีหัวข้อ และความคิดรวบยอดคาบเกี่ยวกัน และจัดการเรียนรู้โดยคณะครูหลายคนร่วมกัน บูรณาการในลักษณะเดียวกับรูปแบบที่ 3.2 แต่บูรณาการหลายสาขาวิชาเข้าด้วยกัน เช่น

กิจกรรมที่ 2
จากรูปแบบหลักสูตรบูรณาการข้างต้น ให้ยกตัวอย่างการจัดหลักสูตรบูรณาการทุกรูปแบบสำหรับระดับชั้นใดก็ได้

4. ข้อควรคำนึงถึงในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ

ในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ ควรคำนึงถึงในประเด็นต่อไปนี้

1. การบูรณาการจะต้องปรากฏให้เห็นในทุกองค์ประกอบของหลักสูตร ตั้งแต่หลักการ/เป้าหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมาย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง/จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนแนวทางการประเมินผลการเรียนรู้
2. การบูรณาการในหลักสูตรไม่ได้บูรณาการแต่เนื้อหาวิชาเท่านั้น แต่จะบูรณาการได้ทั้งเจตคติ ความคิดรวบยอด ประสบการณ์ ทักษะทางสังคม ทักษะทางความคิด และทักษะอื่นๆ รวมถึงพหุปัญญา ดังตัวอย่างหลักสูตรบูรณาการต่อไปนี้

(ตัวอย่าง)

หลักสูตรวันคริสต์มาส (Christmas Day)

ข้อมูลพื้นฐาน

จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สาระที่ 2 ภาษาและวัฒนธรรม มาตรฐาน ค.2.1 ให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา และนำไปใช้ได้เหมาะสมกับกาลเทศะ และมาตรฐาน ค.2.2 ให้เข้าใจความเหมือนและความแตกต่างระหว่างภาษาและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษากับภาษาและวัฒนธรรมไทย และนำมาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

วันคริสต์มาสถือเป็นวันสำคัญมากวันหนึ่งสำหรับประเทศที่ชนในชาตินับถือศาสนาคริสต์และส่วนใหญ่เป็นประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศอื่นเป็นภาษาประจำชาติ กิจกรรมในวันคริสต์มาสเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญของบุคคลเหล่านั้น ซึ่งคนไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศต้องเข้าใจภาษาควบคู่ไปกับวัฒนธรรม และสามารถนำมาปฏิบัติในสังคมไทยได้โดยไม่ขัดกับวัฒนธรรมไทย

หลักการของหลักสูตร

1. เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรมต่างประเทศควบคู่กับวัฒนธรรมไทย
2. พัฒนาการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยอาศัยกิจกรรมด้านวัฒนธรรมเป็นสื่อ
3. เป็นหลักสูตรที่มีสาระและกิจกรรมที่สัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1. เข้าใจวัฒนธรรมของชาวคริสต์ รู้ความเป็นมาและความสำคัญของวันคริสต์มาส
2. ร้องเพลงและปฏิบัติกิจกรรมวันคริสต์มาสได้
3. อธิบายเนื้อเพลงคริสต์มาสเป็นภาษาไทยได้

4. คิดสร้างสรรค้ทำบัตรอวยพรวันคริสต์มาส และเขียนคำอวยพรเป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทย
ได้

โครงสร้างของหลักสูตร

เรื่อง	ทฤษฎี	ปฏิบัติ
1. ประวัติความเป็นมาของวันคริสต์มาส และประวัติพระเยซูคริสต์	1 ชั่วโมง	-
2. กิจกรรมและเพลงคริสต์มาส	30 นาที	2 ชั่วโมง
3. คำศัพท์และการอ่านจับใจความจาก เพลงคริสต์มาส	30 นาที	1 ชั่วโมง
4. การทำบัตรอวยพรวันคริสต์มาส	30 นาที	2 ชั่วโมง
รวม		7 ชั่วโมง 30 นาที

คำอธิบายรายเรื่อง

เรื่องที่ 1

ประวัติความเป็นมาของวันคริสต์มาส และประวัติพระเยซูคริสต์

ศึกษาประวัติความเป็นมาของวันคริสต์มาสและประวัติของพระเยซูคริสต์จากหนังสือประกอบภาพ
และวีดิทัศน์ คอบคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่ศึกษา เพื่อให้สามารถบอกความสำคัญของวันคริสต์มาสและ
พระเยซูคริสต์ได้

เรื่องที่ 2

กิจกรรมและเพลงคริสต์มาส

ศึกษากิจกรรมที่ชนชาติที่นับถือศาสนาคริสต์ปฏิบัติในวันคริสต์มาสจากวีดิทัศน์ ทดลองปฏิบัติ
กิจกรรมและฝึกร้องเพลงคริสต์มาส เพื่อให้สามารถอธิบายความหมายของกิจกรรมแต่ละกิจกรรมได้

เรื่องที่ 3

คำศัพท์และการอ่านจับใจความจากเพลงคริสต์มาส

อ่านเพลงคริสต์มาส ศึกษาการออกเสียงคำศัพท์และความหมายของคำศัพท์ สรุปใจความจากเนื้อ
เพลงเป็นภาษาไทย คอบคำถามเกี่ยวกับเนื้อเพลงเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อให้สามารถอธิบายความหมายของ
เพลง และความสัมพันธ์ระหว่างเพลงกับกิจกรรมวันคริสต์มาสได้

การทำบัตรอวยพรวันคริสต์มาส

ออกแบบภาพบนบัตรอวยพรวันคริสต์มาสด้วยการวาดหรือใช้คอมพิวเตอร์ และเขียนคำอวยพรทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาไทยลงบนบัตรอวยพร เพื่อให้สามารถเขียนคำอวยพรเป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทยได้ถูกต้อง และเขียนได้สอดคล้องกับภาพ

การประเมินผลรวม

1. นำผลการประเมินผลการเรียนรู้จากทุกเรื่องมาพิจารณารวม
2. ประเมินจากผลงานและผลการปฏิบัติกิจกรรม
3. ทดสอบการใช้ภาษาและคำศัพท์ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับวันคริสต์มาส

การประเมินหลักสูตร

1. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นต่อจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร ระยะเวลา เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ การบริหารจัดการหลักสูตร
2. พิจารณาผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

กิจกรรมที่ 3

ให้พัฒนาหลักสูตรบูรณาการระยะสั้น 1 หลักสูตร สำหรับผู้เรียนระดับใดระดับหนึ่ง

สรุป

เป้าหมายสำคัญของหลักสูตรบูรณาการ คือ การทำให้ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริง ปฏิบัติได้จริง โดยนำไปใช้และปฏิบัติในลักษณะองค์รวม ไม่แยกส่วน และหลักสูตรบูรณาการสามารถจัดได้ทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา เพียงแต่รูปแบบการบูรณาการจะแตกต่างกันไปในแต่ละระดับ

การประเมินผล

1. เขียนอธิบายแสดงความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรบูรณาการ
2. อธิบายการประยุกต์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ
3. แสดงความคิดเห็นต่อคำกล่าวที่ว่า “หลักสูตรบูรณาการจัดได้ในทุกระดับการศึกษา”